

УДК 94(497.2) "06/08":929

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-hist-2026-1-2>

Безверха Вікторія,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри історії
України та всесвітньої історії,
Центральноукраїнський
державний університет
імені Володимира Винниченка
bezver2017@gmail.com
ORCID ID: 0009-0007-5723-8625

ВАСИЛ ЗЛАТАРСЬКИЙ: ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРШОЇ БОЛГАРСЬКОЇ СТОЛИЦІ АБОБИ-ПЛИСКИ

Стаття присвячена дослідженню внеску Василя Златарського у розвиток болгарської археології та історії. Висвітлюється його освітній шлях, зокрема навчання на історико-філологічному факультеті Імператорського Санкт-Петербурзького університету та подальша спеціалізація з археології у Королівському Фрідріх-Вільгельмському університеті (нині Берлінському університеті імені Гумбольдтів). Важливим етапом наукової підготовки стало проходження практики в музеях Берліна (*Altes und Neues Museum* та *Völkerkunde Museum*), що стало основою для його подальших археологічних досліджень.

Згадуються перші археологічні розкопки Василя Златарського у 1897 році в Преславі. У 1899 році В. Златарський взяв участь у розкопках Абоби-Плиски, які призвели до виявлення важливих археологічних об'єктів, що підтвердили гіпотезу про Плиску як першу болгарську столицю.

Особливу увагу приділено виступу вченого на XI Археологічному з'їзді 1899 року в Києві, де він представив свою доповідь «Де слід шукати першу болгарську столицю», що суттєво відрізнялася від його попередніх поглядів про першу болгарську столицю. Василь Златарський обґрунтував своє припущення про Плиску, спираючись на археологічні, картографічні та візантійські писемні джерела. Також він залучив наявні наукові розвідки своїх колег К. Іречека та К. Шкорпіла.

У статті проаналізовано еволюцію його теорії, зокрема від ранніх припущень про Преслав як столицю до остаточного визнання Плиски першою болгарською столицею в його фундаментальній праці «Історія болгарської держави в середні віки» (1918). Василь Златарський активно інтегрував археологічні дані в історичний наратив, а також зробив значний внесок у розвиток болгарської середньовічної археології та формування національної болгарської історіографії.

Ключові слова: Василь Златарський, болгарська історіографія, Перша болгарська столиця, середньовічна Болгарія, археологічні розкопки, Абоба-Плишка, Преслав.

Друга половина XIX ст. стала знаковою для болгарського народу – це період визволення від османського панування та становлення політичної нації. Після звільнення Болгарії зароджуються державні інституції, громадські та благодійні організації, культурні осередки, центри науки та освіти. У суспільстві відбувається хвиля піднесення патріотичних почуттів, самоідентифікації та усвідомлення самотності болгарського народу. Нагальним питанням для визволеної Болгарії стало дослідження власної історії, реконструювання подій минувшини, збереження культурних та історичних пам'яток. Болгарська держава потребувала висококваліфікованих фахівців, здатних дослідити й проаналізувати минуле, написати національну історію та розробити законодавчу базу для збереження культурної спадщини. Серед них був відомий у майбутньому вчений медієвіст Василь Златарський.

Варто пригадати, що фахову підготовку Васил Златарський розпочав на історико-філологічному факультеті Імператорського Санкт-Петербурзького університету. У навчальному закладі він вивчав базові історичні дисципліни: давню, середньовічну та нову історію, історію церкви, а також три мови – латинську, грецьку та російську¹, які в подальшому стали важливим інструментом у роботі дослідника.

В. Златарський продовжив свою спеціалізовану фахову підготовку в Берліні² (Гайдаров Н., 1976, с. 2; Андреева М. А., 1937, с. 136). У 1892 р. за рішенням Міністерства народної освіти, В. Златарському було виділено стипендію для вивчення археології в одному з найпрестижніших західноєвропейських наукових осередків. Протягом 1893–1895 рр. він здобув спеціалізацію з археології у Королівському Фрідріх-Вільгельмському університеті³ (Попнеделев Т. А., 2021, с. 28; Златарска-Тодорова К., 1975, с. 53). Навчальна програма у переважній більшості складалася з курсів з епіграфіки, археології та античного мистецтва⁴.

Таке поєднання виявилось напрочуд вдалим для науковця в майбутньому, адже він зосередився на вивченні історії середньовічної Болгарії. Окрім опанування академічних дисциплін, для здобуття практичного досвіду В. Златарський, проходив практику у Новому і Старому музеях (Altes und Neues Museum) та Етнологічному музеї в Берліні (Völkerkunde Museum) (Попнеделев Т. А., 2021, с. 28).

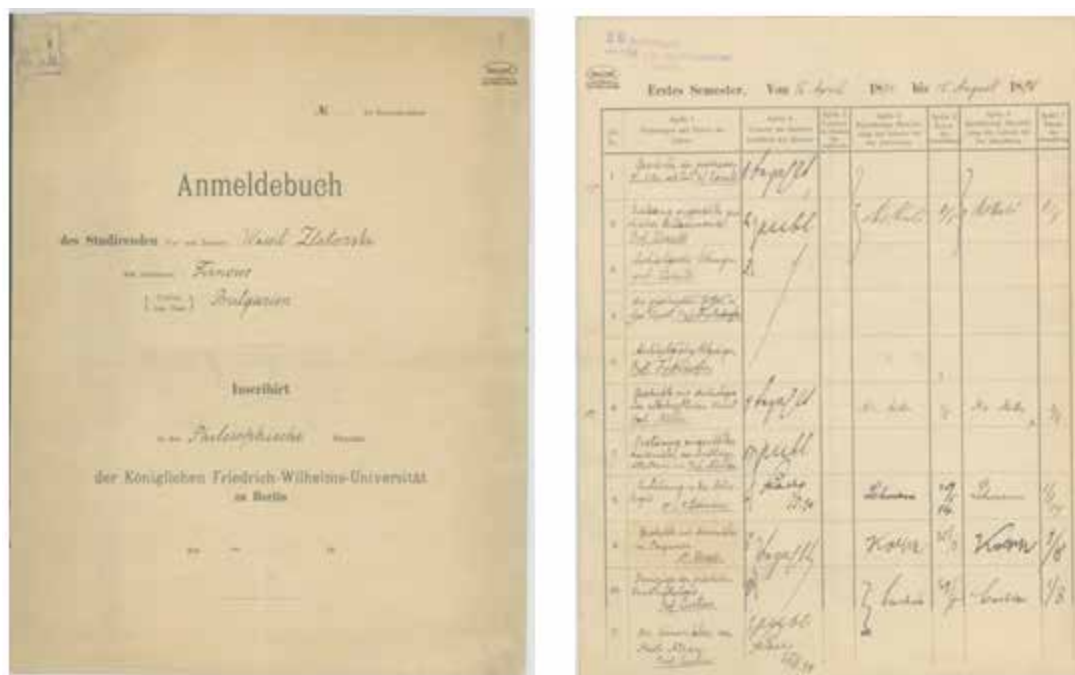

Рис. 1. Залікова книжка В. Златарського, Берлін, 1894–1895 рр.⁵

¹ Научен Архив Българска Академия на Науките (НА БАН). Ф. 9 К. «Васил Златарски». Оп. 1. Спр. 27. Диплома оригинал и перевод за завършено вище образование на В. Златарски. 1892 г. Арк. 1–3.

² НА БАН. Ф. 9 К. «Васил Златарски». Оп. 1. Спр. 1. Автобиография на В. Златарски със сведения за получено образование, заемани длъжности, участие в разни научни и др. дружества и списък на печатаните му трудове. Арк. 1; Сборник в чест на В. Н. Златарски по случай 30-годишната му научна и професорска дейност. Приготвен от неговите ученици и почитатели. София. 1925. С. 5; 140 години от рождението на академик Васил Златарски. *Museum*. 2006. № 5. С. 36.

³ Нині – Берлінський університет імені Гумбольдтів.

⁴ НА БАН. Ф. 9 К. «Васил Златарски». Оп. 1. Спр. 30. Университетска книжка за специализацията на В. Златарски в Берлинския университет, нем. език. 1894–95 г. Арк. 3–4.

⁵ Там само. Арк. 1; 3.

Після повернення в Болгарію у 1895 р. Васил Златарський відразу почав працювати у Першій чоловічій гімназії в Софії та Вищому училищі, яке згодом було реорганізовано в Софійський університет імені Климента Охридського (Clarke, James F., 1937, p. 437).

Васил Златарський, враховуючи здобуті знання та досвід, долучався до всіх наукових та громадських процесів Болгарії. Він був серед тих науковців, які стояли біля витоків болгарської археології (Арсенова И., 2008, с. 6). У 1897 р. вчений провів перші розкопки в Преславі (Златарска-Тодорова К., 1975, с. 33). У 1899–1900 рр. взяв участь у розкопках Абаби, саме під час цієї експедиції було відкрито стародавню болгарську столицю – Плиску⁶ (Недков С., 2006, с. 107). У 1901 р. було створено Болгарське археологічне товариство, членом якого став В. Златарський⁷. Пізніше товариство було перетворено на Болгарський археологічний інститут, отримавши статус окремої самостійної установи, до ради якої входив вчений (Стаменова М., 2012, с. 156; 167).

Рис. 2. Членський квиток В. Златарського⁸

В. Златарський був серед науковців та культурних діячів, які на законодавчому рівні займалися охороною археологічної спадщини. У 1911 р. було прийнято «Закон про старожитності», який передбачав виявлення та визначення історичної цінності археологічних пам'яток, різноманітних документів та творів мистецтва від найдавніших часів до періоду після визволення Болгарії (Недков С., 2006, с. 79; Стаменова М., 2012, с. 161). Знайдені археологічні об'єкти для В. Златарського були одними з основних джерел історичного дослідження (Арсенова И., 2008, с. 6).

Історик неодноразово використовував археологічні матеріали для історичних реконструкцій і їх інтерпретацій. Яскравим прикладом є презентована доповідь у 1899 р. в м. Києві на XI Археологічному з'їзді. З'їзд почали готувати заздалегідь, у 1897 р., детально розробивши план заходів, які мали відбутися під час зустрічі. Цей з'їзд зібрав близько 500 учасників з провідних європейських наукових установ. У складі наукової делегації з чотирьох осіб, яка представ-

⁶ Успенский Ф. И., Историко-археологическое значение Абабы и ее окрестности. Раскопки Наименования древнего поселения. *Известия Русского археологического института в Константинополе*. София, 1905. Т. X. С. 1–15.

⁷ НА БАН. Ф. 9 К. «Васил Златарски». Оп. 1. Спр. 9. Членска карта на В. Златарски за Българското Археологическо Дружество. 1906 г. Арк. 1.

⁸ Там само..

ляла Болгарію, був і молодий вчений – Васил Златарський (Іваненко О. А., 2013, с. 60–61). Він презентував свою доповідь під назвою «Де слід шукати першу болгарську столицю», яка була опублікована у матеріалах з'їзду. Робота стосувалася точного визначення та обґрунтування місцезнаходження болгарської столиці⁹.

Науковий доробок був представлений і суттєво відрізнявся від раніше сформованої в історіографії позиції. Навіть сам В. Златарський у своїй ранній праці називав столицею Преслав¹⁰. У доповіді автор поєднав писемні та археологічні джерела, що дало можливість В. Златарському зробити ґрунтовні висновки. На початку виступу він акцентував увагу на тому, що традиційно першою болгарською столицею вважали Преслав. Це місто описував і згадував Іоанн Екзарх, сучасник царя Симеона (893–927), на правління якого припала золота доба Болгарської держави¹¹.

Напередодні підготовки виступу, у 1897 р. Васил Златарський провів пробні розкопки в м. Преслав, адже з самого міста крім трьох елементів стін нічого не залишилося. Виходячи з цього, він вирішив, що під землею, мають бути залишки від давнього Преслава¹². Результатом дослідження стали такі висновки: по-перше, за стратиграфією виділено два шари – фракійський і болгарський, який сам дослідник називає преславським; по-друге, Златарський припускав, що Преслав став болгарською столицею за князя Бориса або ж не раніше хрещення болгар у IX ст. Саму резиденцію перших болгарських князів дослідник локалізував в іншому місці, яке розташоване за 5 км на північний-захід від міста Новий Пазар, Шуменська область при селі Абоба. Тут виявлене укріплення навколо міста, яке мало прямокутну форму та було зведене із валів, зміцнених додатковими кам'яними конструкціями. Також на час візиту В. Златарського збереглися руїни кам'яних споруд на території самого міста. Місцеве турецьке населення ці будівлі називало «місце фортеці», «місце палацу» та «місце церкви». За свідченнями В. Златарського, жителі використовували каміння з руїн для господарських потреб. Також він згадував, що рештки цього каміння можна побачити в паркані навколо мечеті в м. Новий Пазар.

Тривалий час вважалося, що це залишки римської цитаделі, однак В. Златарський зробив висновок, що ці камені належать до епохи перших болгарських князів. В якості аргументів на користь своєї гіпотези він навів ряд аргументів:

1. Звичай оточувати свою резиденцію високим валом існував в усіх тюрксько-татарських правителів. Ця традиція існувала і в перших болгарських князів, або як вони себе називали – хани.

2. Схожістю в будівництві чотирикутного валу біля села Абоба з пограничним валом між Візантією і Болгарією, відомим під назвою «Еркессія», який відноситься до часу болгарського князя Тервеля (бл. 700–721), наступника Аспаруха, дало підставу віднести ці два вали до одного і того ж періоду.

3. Всі відомі до цього часу етнографічні пам'ятки, написані грецькою мовою, відносяться до історії Болгарії ще до прийняття християнства. Деякі пам'ятки цього часу знаходяться в турецьких селах і кладовищах, які локалізовані поблизу згаданого вже чотирикутного валу. За свідченнями місцевих жителів, вони були привезені з місця укріплення в с. Абоба¹³. Саме місцезнаходження цих написів, як і самі написи, в більшості належать до періоду князя Омуртага (814–831) і його сина Маламира, Златарський вважає безперечним доказом того, що чотирикутний вал і саме місто, яке було ним обнесено – є болгарського походження.

4. В. Златарський наводить також, топографічні відомості – відомий напис Омуртага, висічений на колоні палацу, який зберігається в Тирново: «Великий хан Омуртаг, перебуваючи у старому своєму палаці, звів преславний дім на Дунаї».

Всі вище зазначені факти, В. Златарський вважав безперечними доказами, що резиденцію

⁹ Златарський В. Н. Где нужно искать первую болгарскую столицу. *Труды XI Археологического съезда в Киеве 1899 г.* Москва, 1902. С. 116–118.

¹⁰ Златарски В., 1972. Два известни български надписа от IX век. *Избрани произведения в четири тома.* Том първи. София, 1972. С. 154.

¹¹ Златарський В. Н. Где нужно искать первую болгарскую столицу... С. 116.

¹² Там само. С. 116–117.

¹³ Там само. С. 117.

перших болгарських князів до прийняття християнства потрібно шукати біля села Абоба, а саме в згаданому чотирикутному валі. Він був одним із перших, хто системно обґрунтував гіпотезу. Також, він зазначив, що Преслав став болгарською столицею в кінці другої половини IX ст. – це пов'язано зі зміною релігії, на що вказують події, які відбулися в Болгарії після хрещення – повстання бояр. Князь Борис, можливо, був змушений перенести свою столицю в Преслав для того, щоб знищити всі спогади про стару релігію і цим їх заспокоїти.

У підсумку В. Златарський зазначає, що це питання, на його думку, остаточно ще не вирішено, лише систематичні розкопки зможуть підтвердити правильність його припущення¹⁴.

Навесні 1899 р. була організована археологічна експедиція Російського археологічного інституту під керівництвом Ф. Успенського. Її завданням було дослідження північно-східної Болгарії з метою виявлення та вивчення пам'яток давньоболгарської старовини в місцях, які розглядалися як можливий осередок формування ранньоболгарської державності на Балканському півострові. Археологічна розвідка в районі Абоби була зумовлена наявністю значних укріплень, залишків монументальних споруд, а також даними писемних джерел, що локалізували тут ранньоболгарські центри¹⁵. Важливим фактором була відсутність археологічних досліджень на цій території.

Федір Успенський у своїй праці спирався на попередні історіографічні дослідження К. Іречека та К. Шкорпіла, які звертали увагу на масштабні укріплення, рови та вали у районі Абоби. Це дозволило розглядати її як важливий центр ранньоболгарського часу. К. Іречек обмежувався описом пам'яток і висував обережні припущення щодо їх інтерпретації. У своїй праці «Княжество България» він описав Абобу як великий укріплений комплекс з валами та ровами. Автор детально охарактеризував археологічний комплекс, топографію, залучив картографічні та писемні візантійські джерела (Лев Диякон, Анна Комніна). Водночас, він утримався від висновків, пропонуючи гіпотетичну ідентифікацію Абоби, зокрема з Плискою¹⁶. К. Шкорпіл у праці «Пам'ятники Одесоса і Варни» (1898) першим, на думку Ф. Успенського, назвав Абобу давньою столицею язичницьких болгарських ханів. Водночас Успенський підкреслює, що ця гіпотеза не була обґрунтована. У подальшій історіографії Васил Златарський поставився до цієї концепції з недовірою, оскільки К. Шкорпіл, на його думку, не навів наукових доказів та фактів на підтвердження своєї теорії¹⁷.

У травні-червні 1899 р. Російський археологічний інститут у Константинополі (Стамбулі) організував археологічну комісію для дослідження північно-східної Болгарії. До неї були включені: директор Інституту Ф. Успенський, викладач Варненської чоловічої гімназії К. Шкорпіл, доцент Новоросійського університету М. Попруженко та професор Вищої школи в Софії В. Златарський, який, до речі, був членом Інституту¹⁸. Після огляду комісією території Абоби та представленого теоретичного матеріалу К. Шкорпілом було прийнято рішення розпочати археологічні розкопки, які почалися 6 жовтня 1899 р.¹⁹. Результати роботи експедиції були опубліковані у 1905 р. У ході експедиції були відкриті ключові об'єкти Плиски, які викликали науковий резонанс та дискусії, що дозволили на основі археологічних матеріалів інтерпретувати її як ранній політичний центр Болгарії²⁰ (Матеріали..., 1905).

У 1918 р. Васил Златарський у своїй фундаментальній праці «Історія Болгарської держави

¹⁴ Златарський В. Н. Где нужно искать первую болгарскую столицу... С. 118.

¹⁵ Успенский Ф. И. Указ. соч. С. 1–2.

¹⁶ Иречек К. *Княжество България, Ч. 2. Пътувания по България*. Пловдив, 1899. С. 870–872.; Успенский Ф. И. Указ. соч. С. 5–6.

¹⁷ Успенский Ф. И. Указ. соч. С. 5–7.

¹⁸ НА БАН. Ф. 9 К. «Васил Златарски». Оп. 1. Спр. 126. Диплома и съпроводително писмо от Руския Археологически и-т до В. Златарски относно членства му в и-т. 1899 г. Арк. 1–2.

¹⁹ Успенский Ф. И. Указ. соч. С. 7.

²⁰ Матеріали для болгарских древностей. Абоба-Плиска. *Известия Русского археологического института в Константинополе*. Т. X. София, 1905.

за доби середньовіччя» (Златарски В. Н., 1918) представив новий погляд на проблему локалізації першої болгарської столиці. Він систематизував на той час підходи в історіографії, окремо виділив і підтримав позицію К. Їречека, який ототожнив руїни Абоби з Плискою. У примітках В. Златарський зазначив, що К. Їречек був перший, хто це зробив у 1887 р. Цю ж саму думку він неодноразово повторював та вдосконалював у своїх роботах за 1888 р., 1897 р. та 1899 р.²¹ В. Златарський за допомогою писемних та епіграфічних джерел наводить факти, що хан Омуртаг проживав у Плищі, під якою слід розуміти заснований Аспарухом «аул» при сучасному селі Абоба, відомий у середньовіччі під назвою Плиска. Також, В. Златарський у роботі зазначає, що Преслав згадується як столиця з часу царя Симеона, але саме місто було засновано значно раніше. Тому, можна зробити висновок, що Златарський чітко розмежував розвиток політичних центрів Першого Болгарського царства – Плиска була першою столицею, а Преслав або Великий Преслав став столицею наприкінці IX ст.²²

У сучасній історіографії залишається актуальною тема, присвячена еволюції поглядів В. Златарського щодо локалізації першої столиці Болгарії. Опрацьовані джерела дозволяють припустити, що на початку своєї наукової діяльності В. Златарський наслідував традиційну в історичній науці на той час точку зору. Публікації матеріалів дослідника дають нам змогу простежити зміну його поглядів. Гострий інтелект, залучення ширшого кола джерел дозволили йому дійти нових висновків та визначити у 1899 р. Абобу-Плиску першою столицею давньої Болгарії. Варто зазначити, що між першим обґрунтуванням на XI Археологічному з'їзді та опублікованим матеріалом у фундаментальній праці «Історія Болгарської держави за доби середньовіччя» існують відмінності.

У своїй ранній праці 1899 р. дослідник ще припускав можливість перенесення столиці до Преслава у другій половині IX ст., пов'язуючи це з правлінням князя Бориса. У фундаментальній його роботі, яка була опублікована майже через двадцять років, В. Златарський сформулював уже чітку концепцію, згідно з якою Плиска виступала першою столицею, тоді як Преслав набув цього статусу лише за царя Симеона. У працях В. Златарського чітко простежується перехід від припущень до усталеної історичної моделі, що спирається на комплексне використання джерел.

Археологічні розкопки та накопичення артефактів сприяли появі у 1979 р. багатотомного наукового видання «Плиска-Преслав», основний фокус якого зосереджений на ранньосередньовічній історії болгар. У першому томі видання, у статті Станчо Ваклинова, підкреслюється, що саме археологічні дослідження суттєво змінили історичні уявлення про середньовічну історію Болгарії. У цей період відбулося становлення болгарської середньовічної археології, завдяки якій сформувалася національна історична концепція болгар. Автор зазначав про невідомість та дискусії стосовно локалізації першої болгарської столиці, але завдяки ініціативі та участі вчених – К. Шкорпіла, В. Златарського, Ф. Успенського стало можливим у майбутньому сформулювати ґрунтовні висновки, які підтверджуються емпірично. У свою чергу, В. Златарський інтегрував археологічні дані в історичний наратив Першого Болгарського царства. Станчо Ваклинов у роботі звернув увагу на те, що навіть після масштабних розкопок початку XX ст. наукова дискусія не була завершена. Лише у другій половині XX ст. можна говорити про сформоване цілісне уявлення про ранньоболгарську державу (Ваклинов С., 1979, с. 7–18).

Після Другої світової війни наука в Болгарії зазнала впливу комуністичної ідеології. Археологія не стала винятком. У 1946–1948 рр. було вирішено повторно переглянути археологічні дослідження Плиски, Преслава та Мадари. У цьому контексті попередні дослідження оголошувалися «викривленими», «фальсифікованими», у яких допущені помилки представниками дореволюційної та «буржуазної» науки, зокрема Ф. Успенським, К. Шкорпілом, В. Златарським.

²¹ Златарски В. Н., 1918. *История на българската държава през Средните векове. Т. 1 Първо Българско царство. Ч. 1 Епоха на хуно-българското надмощие (679–852)*. София, 1918. С. 320.

²² Там само. С. 319–328.

Звичайно, що такі заходи реалізовувалися задля створення нової ідеологічної концепції, яка б відповідала марксистській теорії історії. Таким чином, намагалися змістити акценти із кочового протоболгарського елемента на слов'янську більшість населення, а також у переоцінці ролі християнства та візантійського впливу. Незважаючи на повторний перегляд досліджень, наукові підходи та обґрунтування стосовно локалізації першої Болгарської столиці, закладені В. Златарським та К. Шкорпілем, залишаються незмінними і сьогодні (Мальцева С. В., 2019, с. 354–357).

Таким чином, розкопки, проведені за участі В. Златарського та зроблені дослідником на їх основі припущення стали важливим кроком у вивченні середньовічної історії Болгарії. Саме його наукові погляди на локалізацію першої болгарської столиці демонструють резилієнтність, оскільки вони адаптувалися до нових археологічних відкриттів та досліджень. Залучивши археологічні матеріали для історичних реконструкцій, В. Златарський не тільки суттєво доповнив знання про ранню болгарську державність, але й започаткував національну історичну концепцію.

Список літератури

- Андреева М. А., 1937. Василий Николаевич Златарски. *Slavia*. Ročník XV. Sesit 1. Praha. 135–138.
- Арсенова И., 2008. Ерата Златарски в Софийския университет. *Ното sapiens*. № 2. 6–7.
- Ваклинов С., 1979. Плиска, Преслав, Мадара. Разкопки и проучване. Плиска-Преслав. Проучвания и материали. София. 7–18.
- Гайдаров Н., 1976. 110 години от рождението на Васил Н. Златарски. *Нумизматика*. № 04. 1–8.
- Иваненко О. А., 2013. *Університети України в міжнародних наукових зв'язках Російської імперії (друга половина XIX – початок XX ст.)*. Київ.
- Мальцева С. В., 2019. Церковная архитектура Первого Болгарского царства: исследования и исследователи. *Актуальные проблемы теории и истории искусства*. 9. 350–365.
- Недков С., 2006. *История на музейното дело в България*. София. 107.
- Попнеделев Т., 2021. *Изграждането на проф. Васил Златарски като историк и преподавател*. София: Анамнезис.
- Стаменова М. 2012. Модели на опозване на културното археологическо наследство в България. София.
- Clarke, James F., 1937. Zlatarski and Bulgarian Historiography. *The Slavonic and East European Review*. 15 (44). 437–439.

Viktoriiia Bezverkha

VASYL ZLATARSKY: RESEARCH ON THE FIRST BULGARIAN CAPITAL OF ABOBA-PLISKA

This article examines Vasyl Zlatarsky's contribution to the development of Bulgarian archaeology and history. It traces his educational journey, including his studies at the Faculty of History and Philology at the Imperial University of St. Petersburg and his subsequent specialization in archaeology at the Royal Friedrich-Wilhelm University (now Humboldt University of Berlin). An important stage in his academic training was his internship at the Berlin museums (Altes, Neues, and Völkerkunde museums), which laid the foundation for his later archaeological research.

The article highlights Zlatarsky's first archaeological excavations in Preslav in 1897. In 1899, he participated in the excavations at Abova-Pliska, leading to the discovery of significant sites that confirmed the hypothesis that Pliska was the first Bulgarian capital. Particular attention is given to his presentation at the 11th Archaeological Congress in Kyiv (1899), where he delivered the report "Where to Look for the First Bulgarian Capital." This report marked a significant shift from his previous views. Zlatarsky substantiated his hypothesis about Pliska by synthesizing archaeological, cartographic, and Byzantine written sources, alongside the scholarly research of his colleagues K. Jireček and K. Škorpil.

Furthermore, the article analyzes the evolution of his theory—from initial assumptions regarding Preslav

to the definitive recognition of Pliska as the first capital in his seminal work, *History of the Bulgarian State in the Middle Ages* (1918). Zlatarsky effectively integrated archaeological data into the historical narrative, making a significant contribution to the development of Bulgarian medieval archaeology and the formation of Bulgarian national historiography.

Key words: *Vasyl Zlatarsky, Bulgarian historiography, First Bulgarian capital, medieval Bulgaria, archaeological excavations, Aboba-Pliska, Preslav.*

References

- Andreeva M. A., 1937. Vasiliï Nikolaevich Zlatarski [Vasily Nikolaevich Zlatarski]. *Slavia*. Rochnik XV. Sesit 1. Praha. 135–138. (In Bulgarian).
- Arsenova I., 2008. Erata Zlatarski v Sofiiskiiia universitet [The Zlatarski Era at Sofia University]. *Homo sapiens*. №2. 6–7. (In Bulgarian).
- Vaklinov S., 1979. Pliska, Preslav, Madara. Razkopki i prouchvanie [Pliska, Preslav, Madara. Excavations and Research]. *Pliska-Preslav. Prouchvaniia i materialii*. Sofia. 7–18. (In Bulgarian).
- Gaidarov N., 1976. 110 godini ot rozhdenieto na Vasil N. Zlatarski [110th Anniversary of the Birth of Vasil N. Zlatarski]. *Numizmatika*. №04. 1–8. (In Bulgarian).
- Ivanenko O. A., 2013. *Universytety Ukrainy v mizhnarodnykh naukovykh zv'iazkakh Rosiiskoi imperii (druha polovyna XIX – pochatok XX st.)* [Ukrainian Universities in the International Scientific Networks of the Russian Empire (Second Half of the 19th – Early 20th Centuries)]. Kyiv. (In Ukrainian).
- Maltseva S. V., 2019. Tserkovnaia arkhitektura Pervogo Bolgarskogo tsarstva: issledovaniia i issledovateli [Church Architecture of the First Bulgarian Empire: Studies and Scholars]. *Aktualnye problemy teorii i istorii iskusstva*. 9. 350–365. (In Russian).
- Nedkov S., 2006. *Istoriia na muzeinoto delo v Bielgariia*. [History of Museum Work in Bulgaria]. Sofia: Agentsiia Evropres. 107. (In Bulgarian).
- Popnedelev T., 2021. *Izgrazhdaneto na prof. Vasil Zlatarski kato istorik i prepodavatel* [The Development of Prof. Vasil Zlatarski as a Historian and Educator]. Sofia. (In Bulgarian).
- Stamenova M., 2012. *Modeli na opozvane na kulturnoto arkheologichesko nasledstvo v Bielgariia* [Models for the preservation of cultural and archaeological heritage in Bulgaria]. Sofia. (In Bulgarian).
- Clarke, James F., 1937. Zlatarski and Bulgarian Historiography. *The Slavonic and East European Review*. 15 (44). 437–439. (In English).

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.05.2026